

מבגש

לעבודה חינוכית-סוציאלית

כרך ל' • גיליון 54

תמוז תשפ"ב – יוני 2022

יוצא לאור על ידי:

אפשר
עמותה לפיתוח שירותי רווחה וחינוך

כתובת המערכת

מרים גילת, עמותת "אפשר"

טלפון 03-7481280 | דואר אלקטרוני mgilat@efshar.org.il

המערכת אינה אחראית לדעות המובאות במאמרים ובסקירות המתפרסמות בכתב העת, שהינן על דעת המחברים בלבד.

דמי מנוי לשנה (2 גליונות) 80 ש"ח | מחיר לגיליון אחד 40 ש"ח

עמותת "אפשר"

הסניף הישראלי של האגודה הבין-לאומית לעובדים חינוכיים-סוציאליים

AIEJI – International Association of Social Educators

אתר האינטרנט www.efshar.org.il

כתב העת "מפגש" לצפייה באתר JSTOR: www.jstor.org/journal/mifgash

ובאתר "אפשר": kitvei-et.efshar.org.il

כל הזכויות שמורות © לעמותת "אפשר"

אין להעתיק ולהפיץ בדפוס, בדואר אלקטרוני, באינטרנט או בצילום את המאמרים שבכתב העת (כולם או חלקם) ללא אישור מפורש מהמערכת

עריכת לשון: אורלי צור

עריכת לשון של התקצירים באנגלית: פגי ויינריך

עיצוב: 2w-design.com

ISSN 0792-6820

רמת גן 2022

תוכן העניינים

3.....	תוכן העניינים
5.....	דבר העורכת – רבקה איזיקוביץ'
7.....	רשימת משתתפים
11.....	השפעתו של השימוש בבובת תיאטרון על יצירת תקשורת ראשונית עם ילדי גן המאובחנים על הרצף האוטיסטי – רונית רמר ותמר גרומן
43.....	”גם אם לא מספרים, כולם יודעים”: דילמות של הורים לילדים מהמגוון האוטיסטי בנושא חשיפת האבחנה – נצן אלמוג, אורית קסל, תמיר גבאי ונילי לוי
73.....	איכות חיים של בוגרים עם תסמונת דאון בחברה הערבית: מקומם של משתנים רפואיים לעומת תפקודיים – אשרף חג'אזי, מיכל סופר ואריק רימרמן
93.....	התמודדות מורים בחינוך הרגיל עם שילוב תלמידים עם צרכים מיוחדים בכיתתם: השוואה בין מורים מזרמי החינוך השונים – עידית גליקו וארנה בראון-לבינסון
119.....	”ראשית לא להרע”: מה מועיל ומה מזיק במניעת הפרעות אכילה בבתי ספר יעל לצר
147.....	עמדה: אתיקה מקצועית לעובדים חינוכיים-טיפוליים בעבודה עם ילדים ומתבגרים במצבי סיכון – עמנואל גרופר ומירב סלקובסקי
	סקירות ספרים
163.....	בין בושה לגאווה: פסיכותרפיה חיובית בגברים הומואים וביסקסואלים מאת: גדי רובינשטיין – שמעון שפירו
165.....	גוף בריא ונפש בריאה – מדריך לתנועה, פעילות גופנית, ספורט ונופש מותאמים בתחום בריאות הנפש – מאת: חזקיה (חזי) אהרוני ואורי ברגמן – רוני לידור
170.....	חינוך חוץ-ביתי ופנימייתי: אסופת מאמרים המבוססת על הרצאות שניתנו בקונגרס העולמי לחינוך פנימייתי של ארגון FICE עורכים: עמנואל גרופר, אלכסנדר שניידר ומרים גילת – שלהבת עטר-שוורץ
177.....	מוגבלות שכלית התפתחותית: תיאוריה, מחקר והשלכות יישומיות עורכות: מיכל אל-גיון ומלכה מרגלית – סיון ג'ורג'-לוי
V-I.....	English abstracts

דבר העורכת

במלאת שבע שנים לתפקידי כעורכת ראשית של "מפגש" החלטתי להעניף מבט על קורות כתב העת בפרק זמן זה, שהרי זהו פרק זמן נכבד...

המסורת של שילוב בין גיליונות נושאים המעמיקים עיון בתחום מסוים לבין גיליונות אקלקטיים רחבי יריעה נמשכה וביתר תנופה. הגיליונות הנושאים שיצאו לאור בתקופה זו התמקדו במגוון סוגיות, כגון: זיכרונות ילדות מוקדמים (עורך-אורח: אמיתי המנחם); תרבות הפנאי של ילדים, נוער וצעירים (עורכים-אורחים: טלי הירש ומאיר טייכמן); מניעת אובדנות בקרב בני נוער וצעירים (עורכים-אורחים: ענת ברונשטיין-קלומק וגיל זלצמן); מפגשים חינוכיים וטיפוליים רגישי תרבות (עורך-אורח: אביהו שושנה). הגיליון הנושאי הקרוב יתמקד בחוויית הילדות וההתבגרות הדיגיטלית (עורכת-אורחת: נלי אליאס).

עד כה עוררו כל הגיליונות התעניינות רבה בקרב קהל אנשי המקצוע, כפי שאנו למדים מהמשובים המגיעים לשולחן המערכת. מתוך המשובים מתברר גם שכתב העת, על שני סוגי גיליונותיו, משמש משאב מוערך להוראה ולמידה בקורסים הנוגעים בתחומי תכנון, במוסדות להשכלה גבוהה. כדי להקל על הנגשת המידע, אנו משתדלים במידת האפשר לרכז גם בגיליונות האקלקטיים מאמרים סביב צירי עניין קרובים. כך בגיליון הנוכחי דנים רוב המאמרים באוכלוסיות עם צרכים מיוחדים.

שני המאמרים הראשונים מתייחסים לסוגיות הקשורות בילדים על הרצף האוטיסטי. במאמר הראשון, רונית רמר ותמר גרומן בוחנות את הפוטנציאל הגלום בשימוש בבובות תיאטרון ליצירת תקשורת עם ילדי גן המאובחנים על הרצף האוטיסטי.

במאמר השני, המחברים, נצן אלמוג, אורית קסל, תמיר גבאי ונילי לוי, מתלבטים בשאלה כיצד לגלות לילד עצמו את האבחנה, ומתי. הדילמות בנוגע לשיתוף הילדים היוו מוקד לשתי קבוצות דיון של הורים, שבסיכומם הועלו המלצות לפיתוח תוכנית התערבות לסיוע להורים בחשיפת האבחנה.

המאמר השלישי, של אשרף חג'אזי, מיכל סופר ואריק רימרמן, לוקח אותנו לעולמם של בוגרים עם תסמונת דאון בחברה הערבית ובוחן את איכות חייהם, תוך הדגשת ההשתתפות החברתית הנמוכה של צעירים אלה ומכלול החסמים הגורמים למצב זה.

במאמר הרביעי, החוקרות, עידית גליקו וארנה בראון-לבינסון, משוות בין שלושה מגזרים: החינוך הממלכתי, החינוך הממלכתי-דתי והחינוך החרדי, ובוחנות את התמודדות המורים עם שילוב תלמידים עם צרכים מיוחדים בכיתתם. הן מציעות המלצות יישומיות המבוססות על הדמיון ועל השוני בין דפוסי הפעולה של המחנכים בשלושת סוגי המסגרות.

יעל לצר מעלה במאמר החמישי את השאלה, מה מועיל ומה מזיק במניעת הפרעות אכילה לתלמידים בחטיבות הביניים ובתיכון. בתשובה לשאלה, היא סוקרת

את הבעייתיות של הפרעות האכילה בקרב אוכלוסיות אלה ומסווגת את התוכניות הקיימות לפי הקריטריון של נזק מול תועלת.

בנייר העמדה, המוקדש לאתיקה מקצועית בעבודה עם ילדים ומתבגרים במצבי סיכון, הכותבים, עמנואל גרופר ומירב סלקובסקי, עומדים על החיוניות שבגיבוש קוד אתי לעובדים חינוכיים-טיפולים להתמקצעותו הדרושה של העיסוק.

הגיליון מסתיים בסקירה של ארבעה ספרים:

◀ "בין בושה לגאווה: פסיכותרפיה חיובית בגברים הומואים וביסקסואלים", מאת: גידי רובינשטיין, סוקר: שמעון שפירו.

◀ "גוף בריא ונפש בריאה – מדריך לתנועה, פעילות גופנית, ספורט ונופש מותאמים בתחום בריאות הנפש", מאת: חזקיה (חזי) אהרוני ואורי ברגמן, סוקר: רוני לידור.

◀ "חינוך חוץ-ביתי ופנימייתי", עורכים: עמנואל גרופר, אלכסנדר שניידר ומרים גילת, סוקרת: שלהבת עטר-שוורץ.

◀ "מוגבלות שכלית התפתחותית: תיאוריה, מחקר והשלכות יישומיות", עורכות: מיכל אל-יגון ומלכה מרגלית, סוקרת: סיון ג'ורג'-לוי.

לסיום, אתייחס לפן נוסף בעבודה שלנו. בעידן ה"טרם-קורונה" נהגנו לערוך ימי עיון והשקה לכבוד יציאתם של הגליונות הנושאים. מאחר שלא מצאנו טעם ב"חגיגות זום", לקחנו פסק זמן ממסורת זו, ואנו מקווים לחזור ולקיימה בקרוב.

אני רוצה לנצל הזדמנות זו למספר תודות:

◀ ראשית לעמותת "אפשר" וליו"ר שלה – בנימין (בניום) גדליהו – על התמיכה והמחויבות הערכית להופעתו הרציפה של כתב העת, על אף קשיים הנובעים מנסיבות התקופה.

◀ למערכת, שעומדת מאחורינו כסלע איתן בעצה, שיפוט מאמרים, רעיונות מרחיבים ועוד.

◀ לעורכים-האורחים על תרומתם החשובה והמשמעותית לכתב העת.

◀ תודה אישית לחברתי, מרים גילת, רכזת המערכת, שהעבודה היום-יומית איתה על מלאכת העריכה היא מעל לכל תיאור.

◀ הערכתי הרבה לשופטי המאמרים על שיתוף הפעולה עם כתב העת ועל עבודתם המעמיקה והמלמדת.

◀ לעורכת הלשון, אורלי צור.

◀ לעורכת הלשון של התקצירים באנגלית – פגי וינריך.

◀ למעצבת והמפיקה יולה וירמן (סטודיו 2w-design.com).

לכולם תרומה משמעותית לאין ערוך למוצר המוגמר.

קריאה מהנה,

רבקה איזיקוביץ', עורכת ראשית

רשימת משתתפים

ד"ר נצן אלמוג, ראש המסלול בלימודי מוגבלות, נגישות והכלה, החוג לחינוך וחברה, הקריה האקדמית אונו

פרופ' ארנה בראון-לבינסון, התוכנית לניהול ויישוב סכסוכים וסגנית דיקן בית ספר קרייטמן ללימודים מתקדמים, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

תמיר גבאי, החוג לריפוי בעיסוק, הקריה האקדמית אונו

ד"ר עידית גליקו, התוכנית לניהול ויישוב סכסוכים, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב; בית ספר לחינוך, המכללה האקדמית אחוה

ד"ר תמי גרומן, הפקולטה למדעי הרוח והחברה, הקריה האקדמית אונו

פרופ' עמנואל גרופר, סגן דיקן הפקולטה למדעי הרוח והחברה וראש המיבוד לנוער בסיכון, הקריה האקדמית אונו; נשיא הארגון הבין-לאומי לחינוך פנימייתי וחוג-בית FICE

ד"ר אשרף חג'אזי, מנהל רצף שירותים לאנשים עם מוגבלויות, עיריית טמרה

ד"ר נילי לוי, החוג להפרעות בתקשורת, הקריה האקדמית אונו

פרופ' יעל לצר, ראשת בית הספר לעבודה סוציאלית, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת חיפה; מנהלת המחקר, המרכז להפרעות אכילה, חטיבה פסיכיאטרית, רמב"ם – הקריה הרפואית לבריאות האדם, חיפה

ד"ר מיכל סופר, בית הספר לעבודה סוציאלית, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת חיפה

ד"ר מירב סלקובסקי, המכללה האקדמית תלפיות; הקריה האקדמית אונו

אורית קסל, מנהלת תוכנית "להיות סטודנט", המרכז לאקדמיה שוויונית והחוג לחינוך וחברה, הקריה האקדמית אונו

פרופ' אריק דימורנו, אמריטוס, בית הספר לעבודה סוציאלית, הפקולטה למדעי הרווחה והבריאות, אוניברסיטת חיפה

ד"ר רונית רמר, לימודי חינוך מיוחד, מכללת לוינסקי לחינוך

סוקרי ספרים

-
- ד"ר סיון ג'ורג'-לוי**, בית הספר למדעי ההתנהגות, המרכז האקדמי פרס
פרופ' רוני לידור, המרכז האקדמי לוינסקי-וינגייט
- פרופ' שלהבת עטר-שוורץ**, בית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית ע"ש פאול
 ברואלד, האוניברסיטה העברית בירושלים
- פרופ' שמעון שפירו**, בית הספר לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל, אוניברסיטת
 תל-אביב

* * *

תיקון טעות: השלמה לרשימת שופטים (2019–2020) שנשמטה מהרשימה המופיעה
 בגיליון 53

מערכת "מפגש" מודה לשופטי המאמרים על עבודתם המסורה והקפדנית. תרומתם
 נעשית בהתנדבות, בנדיבות, בהשקעה רבה ובמקצועיות.

פרופ' איתן בכר
 ד"ר יוראי ברק
 ד"ר לאו וולמר
 ד"ר אלה ישראל
 ד"ר ענת כורם
 פרופ' יוליה מירסקי
 ד"ר שירי שדה

עמותת "אפשר" הוקמה בשנת 1981 על ידי אנשי מקצוע בכירים בתחומי החינוך והרווחה, במטרה לחזק ולמסד את העשייה והעיון בשדה העבודה החינוכית-סוציאלית בישראל, בדגש על ייזום והפעלה של תוכניות לטיפול בילדים ובני נוער במצבי סיכון השוהים במסגרות חוץ-ביתיות ובקהילה ולרווחתם.

התחומים המרכזיים של פעילות העמותה

ילדים ובני נוער במצבי סיכון

מרכזי הגנה ("בתי לין") לילדים ונוער נפגעי התעללות מינית או פיזית: המרכזים מעניקים סיוע מידי ותמיכה ראשונית לילדים וילדות, נערים ונערות בגילים 3–18 שחוו ונפגעו מהתעללות מינית, פיזית, נפשית או הזנחה קשה, ולבני משפחותיהם. המרכזים הוקמו ביוזמת משרד הרווחה, ג'וינט ישראל ועמותת "אפשר" ובשיתוף עם משרתת ישראל, משרד המשפטים, משרד הבריאות, הרשויות המקומיות וקרן שוסטרמן. עמותת "אפשר" מפעילה את המרכזים מאז הקמתם.

במרכזי ההגנה פועלים אנשי מקצוע מומחים (עובדים סוציאליים לחוק הנוער, חוקרי ילדים ונוער, רופא ילדים, עורך דין וצוות הנהלה), העוסקים בהערכה, חקירה ואבחון של ילדים ונוער נפגעי עבירות התעללות, כך שתהליך התמיכה והליווי נעשה בזמן קצר ובאותה המסגרת.

העמותה פיתחה מערך הסברה ותוכניות מותאמות תרבות להנגשת השירות לאוכלוסיות מגוונות, כגון המגזר החרדי והמגזר הערבי.

השירות הפסיכולוגי חינוכי (שפ"ח) בחולון: סיוע בקידום הסתגלותם התקינה של תלמידים במערכות החינוכיות השונות על ידי התערבות פסיכולוגית. השירות מופעל ע"י העמותה עבור עיריית חולון.

מרכזים לגיל הרך במגזר הערבי: העמותה הקימה ומפעילה מרכזים הכוללים פעילות מגוונת לילדים ולמשפחותיהם.

היחידה לטיפול בנפגעי אלכוהול והימורים ומשפחותיהם

מרכזי טיפול: משנת 1991 העמותה מפעילה בכל רחבי הארץ מרכזים לטיפול בנפגעי אלכוהול, הימורים ושאר התמכרויות התנהגותיות. בשנת 2022 פתחה העמותה, במימון האופטרופוס הכללי, שני מרכזים הוליסטיים לטיפול במהמרים, ברמת גן ובירושלים.

תוכנית הטיפולים כוללת שיחה פרטנית, השתתפות בקבוצה טיפולית, אבחון ומעקב פסיכיאטריים של רופא המרכז, שיקום תעסוקתי וליווי וייעוץ כלכליים ומשפטיים.

מערך הסברה ומניעה לבני נוער, צעירים ומבוגרים: נציגי העמותה פועלים בבתי ספר ובמועדוני נוער בפעולות הסברה ומניעה בתחום התנהגויות בסיכון בהקשר של שימוש לרעה באלכוהול ובהימורים.

פרסומים בתחום העבודה החינוכית-סוציאלית

העמותה מפיקה באופן שוטף כתבי עת וביטאונים הכוללים ידע עדכני ומופצים בקרב אנשי מקצוע להעשרה ולהתמקצעות:

"מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית": כתב עת שפיט בין-תחומי המפרסם מאמרים עיוניים ומחקרים העוסקים בתחום החינוכי-טיפולי-חברתי, בדגש על ילדים, בני נוער וצעירים במצבי סיכון בחברה רב-תרבותית בישראל.

בשגרת עבודתו "מפגש" משלב גיליונות המוקדשים לנושא מיוחד, בשיתוף עם עורכים-אורחים המומחים בתחום. עם הוצאתם של הגיליונות הייחודיים נערך כנס השקה – "מפגש חי".

"אפשר – ביטאון לעובדי החינוכי-סוציאלי", המהווה במה לאנשי השדה בנושאים מרכזיים שעמם הם מתמודדים בעבודתם היום-יומית. מתפרסמים בו פעילויות המתבצעות במסגרות חוץ-ביתיות ובקהילה בקרב ילדים ובני נוער במצבי סיכון, במטרה להפיץ את הידע המצטבר – "חוכמת השדה" – גם באמצעות כנסים וימי עיון.

נוסף על כתבי העת, העמותה מוציאה לאור גם ספרים מקצועיים.

פעילות בין-לאומית

עמותת "אפשר" מייצגת את ישראל בהנהלת הארגון הבין-לאומי לעובדים חינוכיים-סוציאליים (AIEJI).

כתב העת "מפגש לעבודה חינוכית-סוציאלית"

גיליונות בנושאים מיוחדים

- ✦ מפגשים טיפוליים וחינוכיים רגישי תרבות (כ"ט 53, יוני 2021)
עורך-אורח: פרופ' אביהו שושנה
- ✦ מניעת אובדנות בקרב מתבגרים וצעירים כ"ח 51–52, יוני-דצמבר 2020)
עורכים-אורחים: פרופ' ענת ברונשטיין קלומק ופרופ' גיל זלצמן
- ✦ תרבות הפנאי של ילדים, נוער וצעירים בישראל (כ"ו 48, דצמבר 2018)
עורכים-אורחים: ד"ר טלי הירש ופרופ' מאיר טייכמן
- ✦ זיכרונות ילדות מוקדמים: נרטיבים מעצבים בדיאלוג בין תיאוריה, טיפול ויישום (כ"ה 45–46, יוני-דצמבר 2017)
עורך-אורח: ד"ר אמיתי המנחם
- ✦ לקויות למידה והפרעות קשב: תאוריה, מחקר ומדיניות (כ"ב 39, יוני 2014)
עורכת-אורח: פרופ' מלכה מרגלית
- ✦ ילדים ובני נוער בהשמה חוץ-ביתית בישראל (כ 36, דצמבר 2012)
עורכים-אורחים: פרופ' ענת זעירא, ד"ר שלהבת עטר-שוורץ ופרופ' רמי בנבנישתי
- ✦ חיים על הגשר: בין חינוך הגירה ורב-תרבותיות (כ 35, יוני 2012)
עורכת-אורח: פרופ' רבקה איזיקוביץ'
- ✦ נוער לסבי, הומוסקסואלי, טרנסג'נדר וביסקסואלי (להט"ב):
התבגרות, זהות וסיכון בתוך חברה הטרוסקסואלית (י"ט 33, יוני 2011)
עורך-אורח: ד"ר גידי רובינשטיין
- ✦ ילדים ונוער מתמודדים עם לחץ במציאות הישראלית:
גישה סלוטוגנית במחקר ובמעשה (י"ח 31, יוני 2010)
עורכת-אורח: פרופ' שפרה שגיא
- ✦ עבודה חינוכית-טיפולית עם בני נוער בסיכון ובמצוקה (י"ז 29, יוני 2009)
עורכת-אורח: ד"ר נורית לוי
- ✦ המעבר לבגרות של צעירים במסגרות חוץ-ביתיות:
לקראת היציאה והשנים שאחרי (ט"ז 28, דצמבר 2008)
עורכים-אורחים: ד"ר ענת זעירא ופרופ' רמי בנבנישתי
- ✦ התנהגויות סיכון ממכרות: סמים, אלכוהול, הימורים וגלישה באינטרנט
בקרב ילדים ובני נוער (ט"ו 26, דצמבר 2007)
עורך-אורח: פרופ' מאיר טייכמן
- ✦ אלימות במערכת החינוך (י"ד 23, יוני 2006)
עורכים-אורחים: פרופ' רמי בנבנישתי, דר' מונא חורי-כסאברי ופרופ' רון אבי אסטור
- ✦ תיאוריית ההתקשרות (Attachment Theory) (י"ג 21, יולי 2005)
עורכים-אורחים: פרופ' מריו מיקולינסר וד"ר אטי ברנט

באתר
jstor

לצפייה
בגיליונות
"מפגש"

עמותה לפיתוח
שירותי רווחה וחינוך

